

Ο ΦΟΡΟΣ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ

Τοῦ κ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Π. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
Καθηγητοῦ τῆς Α. Β. Σ.

Ζωηρὸν ἐνδιαφέρον προεκάλεσεν ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὰς «Σπουδὰς» πρότασις ἐπιβολῆς ἀμέσου προοδευτικῆς φορολογίας ἐπὶ τῆς δαπάνης, ἐξ ἀφορμῆς τῆς πανταχόθεν διαπιστουμένης ὑψηλῆς ροπῆς πρὸς πολυτελεῖς καταναλωτικὰς δαπάνας. Μία μερὶς ἀναγνωστῶν ἐξέφρασε τὴν πλήρη ἐπιδοκιμασίαν τῆς εἰς τὴν ἀποψιν, ἄλλοι διετύπωσαν ἀντιρρήσεις, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐπιτυχίας παρομοίου μέτρου καὶ μία τρίτη κατηγορία ὑπεστήριξε τὴν στροφὴν πρὸς θαυρτέραν φορολογίαν τῶν πολυτελῶν ἀγαθῶν. Ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου δημιουργεῖ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συστηματικώτερας ἐκθέσεως τῆς προτάσεως, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς λοιπὰς ἀναγκαίας διαμορφώσεις τοῦ φορολογικοῦ μας συστήματος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας.

Εἶναι σκόπιμον κατ' ἀρχὴν νὰ υπογραμμισθῇ ὅτι τὸ θιγόμενον ἐνταῦθα φορολογικὸν θέμα δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν πολιτικὴν συγκεντρώσεως μεγαλυτέρας ἀποταμιεύσεως ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, δὲν ἀπτεται δηλαδὴ τῆς λειτουργίας τοῦ φόρου ὡς μέσου πορισμοῦ ἐσόδων, ἀλλὰ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ φόρου ὡς κινήτρου ἐνισχύσεως τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ διοχετεύσεως ταύτης εἰς παραγωγικοὺς σκοπούς. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν ἢ ἐπιτυχία τῶν προτεινομένων κατωτέρω φορολογικῶν μέτρων θὰ συνίσταται κατὰ κανόνα καὶ εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν εἰς τὴν μὴ εἰσπραξίν τοῦ φόρου. Σκοπὸς τῆς προτεινομένης φορολογίας ἐπὶ τῆς δαπάνης εἶναι ὁ ἐξαναγκασμὸς τῶν πραγματοποιουσῶν ὑψηλὰ ἐπίπεδα εἰσοδήματος τάξεων νὰ μεταβάλουν πρότυπα δαπάνης καὶ νὰ ἀνακατανεύμουν τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ εἰσοδήματός των πρὸς ὄφελος τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τῆς ἐπενδύσεως εἰς ὄφελος τῆς καθαρῶς καταναλωτικῆς καὶ πολυτελοῦς δαπάνης. Εἰς μίαν ἀνεπτυγμένην οἰκονομίαν εἶναι κατὰ κανόνα βέβαιον ὅτι αἱ ὑψηλαὶ ἰστάμεναι εἰσοδηματικαὶ τάξεις, φθάσασαι περίπου εἰς τὸν κορεσμόν τῶν καταναλωτικῶν των ἀναγκῶν, διαθέτουν ἐκ τῆς περαιτέρω αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματός των μεγαλύτερον μέρος δι' ἀποταμιεύσιν καὶ μικρότερον διὰ κατανάλωσιν, ἔχουν δηλαδὴ συνεχῶς φθίνουσαν δριακτὴν ροπὴν πρὸς κατανάλωσιν, μετριαζομένην ἴσως ἐκ τῆς δημιουργίας νέων ἀγαθῶν καὶ ἐκ τῆς μιμῆσεως τῆς καταναλωτικῆς συμπεριφορᾶς ἀλλοδαπῶν προτάσεων καταναλώσεως. Εἰς τὰς ὀλιγώτερον ὁμως ἀνεπτυγμένας χώρας, ὡς ἡ Ἑλλάς, αἱ

ὕψηλαί εισοδηματικαὶ τάξεις παρασύρονται εἰς μίμησιν ἀλλοδαπῶν προτάσεων καταναλώσεως, ἐνεργῶν ἐπιδεικτικῆς δαπάνης, λόγω τοῦ ὅτι ἐλάχιστα ἐλκύνονται ἀπὸ τὴν ἐπιχειρηματικὴν ἐπένδυσιν, ἢ δὲ ἀποταμίευσίς των εἰς σοβαρὰν κλίμακα εἶναι μᾶλλον ἀποθησαύρισις καὶ μάλιστα ἀγαθῶν εἰσαγομένων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐναντι συναλλάγματος. Ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ εἶχε καθήκον νὰ ἀναπροσανατολίσῃ τὰς προτιμήσεις τῶν εισοδηματικῶν αὐτῶν τάξεων καὶ νὰ θεσπίσῃ κίνητρα ἀπαγορευτικὰ ὄρισμένων δαπανῶν καὶ ἐνισχυτικὰ τῆς παραγωγικῆς τοποθετήσεως τῶν διαθεσίμων.

Εἰς τί ἀποσκοπεῖ ὁ φόρος ἐπὶ τῆς δαπάνης

Ὁ προτεινόμενος φόρος ἐπὶ τῆς δαπάνης ἐξυπηρετεῖ ἐν τινι μέτρῳ τὸν σκοπὸν αὐτόν, χωρὶς νὰ προσκρούῃ εἰς σοβαρὰς δυσχερείας ἀπὸ ἀπόψεως πρακτικῆς ἐφαρμογῆς ἢ νὰ ἀντιτίθεται εἰς τὸ περὶ φορολογικῆς δικαιοσύνης αἴσθημα. Εἰς ἐκάστην φορολογικὴν δὴλωσιν, ὑπερβαίνουσαν ὄρισμένον ὕψος εισοδήματος, ὁ φορολογούμενος θὰ ὑποχρεῖται νὰ ἀπαντήσῃ ἐπὶ ὄρισμένων ἐρωτήσεων, ἀφορωσῶν τὴν διὰ παραγωγικοῦς σκοποῦς διάθεσιν τοῦ μετ' ἀφαίρεσιν τῆς φορολογίας ἀπομένοντος εισοδήματος. Οὕτω θὰ ὑποχρεῖται νὰ ἀναφέρῃ ἐὰν καὶ ποῖον ποσὸν διέθεσε λ.χ. διὰ καταθέσεις, ἐπενδύσεις εἰς τίτλους, παραγωγικὰ δάνεια πρὸς τρίτους, ἀνέγερσιν (μιάς) οἰκοδομῆς πρὸς κατοικίαν κλπ. Τὸ ἄθροισμα τῶν ποσῶν αὐτῶν, συνιστῶν τὰς παραγωγικὰς του δαπάνας, θὰ ἀφαιρῆται ἀπὸ τὸ καθαρὸν, μετ' ἐκπτώσιν τῆς φορολογίας εισόδημα. Τὸ ὑπόλοιπον ἀφορᾷ τὸ τμήμα τοῦ εισοδήματος τὸ διατιθέμενον διὰ καταναλωτικοῦς σκοποῦς. Ἐὰν τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο τμήμα ὑπερβαίνῃ ἐν θεσπισθησόμενον ἀνώτατον ὄριον, τὸ πέραν τοῦ ὁρίου τούτου ποσὸν θὰ ὑποβάλλεται εἰς προοδευτικὴν φορολογίαν. Π. χ. ἐὰν μετ' ἀφαίρεσιν τῆς φορολογίας καὶ τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν, ὑπολείπεται π. χ. ποσὸν 500 χιλιάδων, ὄρισθῇ δὲ ἀφορολόγητον ὄριον δαπάνης τὸ ποσὸν τῶν 400 χιλιάδων, αἱ 100 χιλιάδες θὰ ὑποβάλλωνται εἰς φορολογίαν μὲ προοδευτικὸν συντελεστὴν.

Αἱ δυσχερείαι ἐφαρμογῆς

Βεβαίως, ἡ διατυπωμένη ἀνωτέρω πρότασις δὲν ὑπεισέρχεται εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς τεχνικῆς ἐφαρμογῆς τῆς, δὲν παραγνωρίζει δὲ τὰς ὑφισταμένας πολλαπλὰς δυσχερείας, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν. Δι' ὅλας ὁμοῦς αὐτὰς τὰς δυσχερείας ὑπάρχει λύσις. Περαιτέρω ἡ ἐπιτυχία τοῦ προτεινομένου συστήματος στηρίζεται εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ φόρου εισοδήματος ἐν Ἑλλάδι. Ἄλλ' ὁ φόρος εισοδήματος ἔχει ἀρχίσει νὰ ἐμπεδοῦται σταθερῶς καὶ νὰ συλλαμβάνῃ ὄλον ἐν εὐρύτερον ἀριθμὸν ἀτόμων. Τὸ ὅτι ὑπάρχει ἢ φοροδιαφυγὴ, ἢ ὁποῖα πράγματι ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς λειτουργίας τῶν φορολογικῶν κινήτρων, δὲν σημαίνει ὅτι ἡ προσπάθεια αὕτη δέον νὰ ἐγκαταλειφθῇ, πολὺ περισσότερον ἐφ' ὅσον τὸ προτεινόμενον σύστημα δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν συγκέντρωσιν ἐσόδων, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐνθάρρυνσιν

τῆς ἰδιωτικῆς ἀποταμιεύσεως καὶ ἐπενδύσεως. Ἐξ ἄλλου, ἢ καταπολέμησις τῆς φοροδιαφυγῆς πραγματοποιεῖται δι' ἄλλων μέτρων, τὰ ὁποῖα προσδοκᾶται ὅτι θὰ ἀποδίδουν σταθερώτερον εἰς τὸ μέλλον, ἢ θὰ περιορισθῆ δὲ αὕτη οὐσιωδῶς ἐφ' ὅσον ἀποφασισθῆ θαρραλεωτέρα μείωσις καὶ ἀναρρῦθμισις τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν.

Τὰ κέρδη ὑπερτιμήματος ἀκινήτων

Εἰς τὴν ἐνθάρρυσιν τῆς παραγωγικῆς διαθέσεως τῶν πλεοναζόντων εἰσοδημάτων καὶ τὴν περιστολὴν τῆς ἐπιδεικτικῆς πολυτελοῦς δαπάνης θὰ συνετέλει περαιτέρω ἢ φορολόγησις τῶν μὴ ἐπιθυμητῶν κερδῶν, ἢ ὑπαρξίς τῶν ὁποίων στρέφεται ἀποταμιεύσεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Πρόκειται κυρίως περὶ τῆς φορολογίας τοῦ ὑπερτιμήματος οἰκοπεδοποιουμένων ἀγροτικῶν καὶ ἀστικῶν τεμαχίων, περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν ἐπιστήσιν τὴν προσοχὴν τῶν οἰκονομικῶν ἀρχῶν, ἰδίᾳ ἐφόσον τὸ ὑπερτίμημα ὀφείλεται εἰς δημοσίας ἐπενδύσεις. Οὕτως, ὑπεστηρίξαμεν: «Πολὸν ὀλίγον ἔχει προσεχθῆ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἢ γενικευομένη σήμερον τάσις τῆς κερδοσκοπικῆς ἐμπορίας ἐπὶ ἀκινήτων, ἢ ὁποία τείνει νὰ προσλάβῃ τὴν μορφήν ἐπιδημίας. Ἀγροτικὰ ἀκίνητα, ἰδίᾳ εἰς παραθαλασσίους περιοχάς, ἀγοραζόμενα ἀντὶ ἀσημάντου τιμήματος, μετατρέπονται εἰς οἰκόπεδα, ἐπιτρέποντα διὰ τῆς μεταπωλήσεως τεράστια κεφαλαιακὰ κέρδη, κατὰ τὸ πλεῖστον φορολογικῶς ἀσύλληπτα». Ἡ συστηματικὴ φορολόγησις τοῦ ὑπερτιμήματος τῶν ἐκτάσεων αὐτῶν θὰ συντελέσῃ ἀναμφιβόλως εἰς τὴν ἀνακοπήν τῆς κερδοσκοπικῆς αὐτῆς τοποθετήσεως καὶ θὰ καθίστα ἤκιστα ἐλκυστικὴν μίαν τοιαύτην ἐπένδυσιν.

Κέρδη συνολικὰ καὶ κατὰ μονάδα

Ἐξ ἄλλου, δύο ἄλλαι πλευραὶ τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς ὡς κινήτρου παραγωγικῶν ἐπενδύσεων θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξετασθοῦν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἄλλωστε καὶ εἰς πλείστας ὑπαναπτύκτους χώρας, τὰ ἐπενδύσιμα κεφάλαια ἀναζητοῦν κυρίως τοὺς τομεῖς ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους τὸ ἀνὰ μονάδα κεφαλαίου κέρδος εἶναι ὑψηλόν, ἀδιαφοροῦντα διὰ τὸ συνολικὸν κέρδος, τὸ ὁποῖον θὰ προήρχετο ἐκ τῆς εὐρυτέρας καταναλώσεως. Δὲν εἶναι θεθαίως τοῦ παρόντος ἡ ἐξήγησις τῆς τοιαύτης ροπῆς τοῦ κεφαλαίου εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει σημασίαν εἶναι νὰ ὑπογραμμισθῆ ὁ ἐνδεχόμενος ρόλος τῆς φορολογίας εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν, ἢ ἐπικράτησις τῶν ὁποίων παρακωλύει τὴν προώθησιν σοβαρῶν σχεδίων βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως. Ἐὰν λ.χ. ἡ φορολογία μετεχειρίζετο κατὰ διάφορον τρόπον τὰ κέρδη, διακρίνουσα μεταξὺ τῶν πηγαζόντων ἐκ τῆς ὑψηλῆς ἀνὰ μονάδα κεφαλαίου ἀποδόσεως καὶ τῶν ἀπορρεόντων ἀπὸ χαμηλῶν ἀνὰ μονάδα κέρδος, ἀλλὰ μεγάλην κατανάλωσιν, θὰ ὑπῆρχεν ἴσως τρόπος πειθαναγκασμοῦ τοῦ κεφαλαίου εἰς σοβαρωτέρας ἐπενδύσεις.

Ὁ φόρος πολυτελῶν ὑπηρεσιῶν

Τέλος, ὑπολείπεται νὰ ἐξετασθῆ κατὰ πόσον ἡ ἔμμεσος φορολογία ἐπὶ τῶν πολυτελῶν ἀγαθῶν θὰ ὑπηρετεῖ τοὺς ἀνωτέρω σκοπούς, χωρὶς γενικωτέρας διαταραχᾶς εἰς τὴν ὀλίγην οἰκονομικὴν δραστηριότητα.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τοιαύτη ὑψηλὴ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις πολυτε-
λῶν ἀγαθῶν εἶναι σκόπιμος καὶ μέχρις ἐνὸς ὀρισμένου σημείου ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι.
Ἡ ὑπέρβασις ὅμως ἐνὸς ὀρισμένου ὕψους εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ προσκρούη εἰς ἀπα-
γορεύσεις διεθνῶν συμφωνιῶν ἢ νὰ δδηγήη εἰς ἀποθάρρυνσιν τῆς δημιουργίας ἀνα-
λόγων δραστηριοτήτων εἰς τὴν ἐγχώριον παραγωγὴν. Μεγαλύτεραν ἴσως σημασίαν
θὰ εἶχεν ἐν προκειμένῳ ἡ ἐξέτασις τοῦ ἐνδεχομένου βαρυτέρας φορολογήσεως ὄχι
τόσον τῶν ἀγαθῶν ὅσον τῶν ὑπηρεσιῶν. Ἡ χρῆσις πολλῶν πολυτελῶν ὑπηρεσιῶν
ἐν Ἑλλάδι ἐπιβαρύνεται εἰς πλείστας περιστάσεις μὲ δυσαναλόγως χαμηλὸν φορο-
λογικὸν βάρος, ἐκφράζει δὲ ἀναμφιδόλως τὴν περισσότερον ἐπιδεικτικὴν καὶ προ-
κλητικὴν δαπάνην, ἢ καταπολέμησις τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ἐνδεδειγμένη ἀκόμη καὶ
διὰ λόγους κοινωνικοῦς. Εἶναι μᾶλλον βέβαιον ὅτι τὸ θέμα τοῦτο ἐλάχιστα ἔχει
προσεχθῆ, συστηματικώτερα δὲ μελέτη του θὰ ἀπεκάλυπτε τὴν ὑπαρξίν ἀξιολόγων
φορολογικῶν δυνατοτήτων.

Αἱ διατυπούμεναι ἀνωτέρω ἀπόψεις, μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποτελοῦν συστημα-
τικὴν ἐκθεσιν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν φορολογικῶν κινήτρων δι' ἀποταμίευσιν
καὶ ἐπένδυσιν, θίγουν ὀρισμένας μόνον, οὐχὶ μικρὰς σημασίας, πλευράς, ἐπὶ τῶν
ὁποίων ἐφιστᾶται ἡ προσοχὴ τῶν οἰκονομικῶν ἀρχῶν.